

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 1 беті

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пәні: Жұқпалы аурулар

Пән коды: IB 3231

ББ атауы және шифры: 6B10111 «Қоғамдық денсаулық»

Оқу сағаттары/кредиттерінің көлемі: 50сағат/5кредит

Оқу курсы мен семестрі: 3курс 6 семестр

Дәріс көлемі: 10 сағат

Шымкент, 2025

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 2 беті

Дәріс кешені «Жұқпалы аурулар» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабусқа) сәйкес әзірленді және кафедра отырысында талқыланды.

Хаттама №1 28.08.2025 ж.

Кафедра меңгерушісі, м.ғ.к., профессор:

Абуова Г.Н.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 3 беті

Дәріс №1

1. Тақырыбы

Қоғамдық денсаулық сақтау құрылымындағы жұқпалы аурулардың рөлі. Қазақстан Республикасындағы жұқпалы қызмет пен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалауды ұйымдастыру

2. Мақсаты

Білім алушыларда жұқпалы аурулардың қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, олардың халық денсаулығы көрсеткіштеріне әсері, сондай-ақ Қазақстан Республикасындағы жұқпалы қызмет пен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау жүйесінің ұйымдастырылуы туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Жұқпалы аурулар адамзат тарихының барлық кезеңдерінде халықтың сырқаттанушылығы мен өлім-жітімінің жетекші себептерінің бірі болып келді және қазіргі уақытта да қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің басым мәселелерінің қатарында қалып отыр. Медициналық технологиялардың дамуына, вакцинацияның кеңінен енгізілуіне және санитариялық-гигиеналық жағдайлардың жақсаруына қарамастан, жұқпалы аурулар жоғары жұқпалылығымен, тез таралу қабілетімен және эпидемиялар мен пандемиялар туындату мүмкіндігімен сипатталады.

Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан жұқпалы аурулар тек клиникалық патология ретінде ғана емес, әлеуметтік маңызы бар құбылыс ретінде қарастырылады. Олар демографиялық көрсеткіштерге, экономикалық дамуға және денсаулық сақтау жүйесінің тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Жаппай жұқпалы сырқаттанушылық уақытша және тұрақты еңбекке жарамсыздықтың өсуіне, медициналық ұйымдарға түсетін жүктеменің артуына және емдеу мен профилактикаға жұмсалатын қаржылық шығындардың ұлғаюына әкеледі.

Жұқпалы процесс қоздырғыш, адам ағзасы және қоршаған орта арасындағы өзара күрделі әрекеттесу нәтижесінде қалыптасады. Жұқпалы ауруларға қоздырғыштың ерекшелігі, жұқпалылығы, ауру ағымының кезеңділігі және эпидемиялық процесс түзу қабілеті тән. Бұл ерекшеліктер қоғамдық деңгейде арнайы ұйымдастырушылық және профилактикалық іс-шараларды жүргізу қажеттілігін айқындайды.

Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде эпидемиялық процесс ерекше орын алады және ол инфекция көзі, берілу механизмі және қабылдағыш контингенттен тұрады. Эпидемиялық процесті басқару оның барлық буындарына ықпал ету арқылы жүзеге асырылады және бұл жұқпалы аурулардың алдын алу мен эпидемияға қарсы іс-шаралардың негізін құрайды. Эпидемиологиялық талдау қауіп факторларын анықтауға, эпидемиологиялық жағдайды болжауға және ғылыми негізделген басқарушылық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасындағы жұқпалы қызмет жұқпалы ауруларды дер кезінде анықтауға, емдеуге және алдын алуға бағытталған медициналық-ұйымдастырушылық шаралар кешенін қамтиды. Жұқпалы қызмет құрылымына жұқпалы аурулар стационарлары мен бөлімшелері, алғашқы медициналық-санитариялық көмек ұйымдарындағы жұқпалы аурулар кабинеттері, зертханалық қызметтер және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау органдары кіреді. Жұқпалы ауруларды тіркеу және науқастарды диспансерлік бақылау жүйесі қоғамдық денсаулық сақтау үшін маңызды рөл атқарады.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің негізгі элементтерінің бірі болып табылады және жұқпалы аурулардың пайда болуы мен таралуының

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 4 беті

алдын алуға бағытталған. Ол аурушандық туралы деректерді жинауды, талдауды және бағалауды, қоршаған орта факторларын бақылауды және профилактикалық іс-шаралардың тиімділігін анықтауды қамтиды. Қадағалау нәтижелері ұлттық және өңірлік профилактикалық бағдарламаларды әзірлеуге негіз болады.

Жұқпалы аурулардың алдын алу қоғамдық денсаулық сақтаудың басым бағыты болып табылады. Арнайы профилактика вакцинация арқылы жүзеге асырылады және жеке әрі ұжымдық иммунитет қалыптастыруға бағытталған. Арнайы емес профилактика санитариялық-гигиеналық шараларды, санитариялық-ағарту жұмыстарын және халық арасында салауатты мінез-құлықты қалыптастыруды қамтиды.

Осылайша, жұқпалы аурулар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің стратегиялық мәселесі болып табылады. Жұқпалы қызмет пен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың тиімді ұйымдастырылуы халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығын қамтамасыз етудің негізгі шарты болып саналады.

4. Көрнекі материалдар

Эпидемиялық процестің сызбалары, жұқпалы қызмет құрылымы, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Жұқпалы аурулардың қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы неде?
2. Эпидемиялық процестің негізгі буындарын атаңыз.
3. Қазақстан Республикасындағы жұқпалы қызметтің құрылымы.
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың профилактикадағы рөлі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		СOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 5 беті

Дәріс № 2

1. Тақырып

Ішек инфекциялары: эпидемиологиясы, берілу жолдары және алдын алу

2. Мақсаты

Білім алушыларда ішек инфекцияларының қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, олардың эпидемиологиялық ерекшеліктері, берілу механизмдері мен жолдары, сондай-ақ алдын алу және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау шаралары туралы кешенді түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Ішек инфекциялары — асқазан-ішек жолдарының зақымдалуымен сипатталатын және негізінен фекальды-оральды механизм арқылы таралатын жұқпалы аурулар тобы. Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан бұл инфекциялар ерекше маңызға ие, себебі олар халық арасында кең таралған, маусымдық сипатқа ие және жаппай сырқаттанушылық пен індеттік өршулердің пайда болуына әкелуі мүмкін.

Ішек инфекцияларының қоздырғыштарына бактериялар, вирустар және қарапайымдылар жатады. Эпидемиологиялық тұрғыдан ең маңыздысы — дизентерия, сальмонеллез, тырысқак, іш сүзегі сияқты бактериалдық инфекциялар, сондай-ақ ротавирустық және норовирустық инфекциялар. Инфекция көзі ретінде ауру адам немесе бактерия тасымалдаушы табылады. Әсіресе аурудың жеңіл және симптомсыз түрлерімен ауыратын адамдардың эпидемиологиялық маңызы жоғары, өйткені олар инфекцияны байқамай таратады.

Ішек инфекцияларының негізгі берілу механизмі — фекальды-оральды. Бұл механизм су арқылы, тағам арқылы және тұрмыстық-қатынас жолымен жүзеге асады. Су арқылы берілу жолы қоғамдық денсаулық сақтау үшін аса қауіпті, себебі ауыз су көздерінің ластануы жаппай аурушандыққа алып келуі мүмкін. Тағамдық жол санитариялық талаптар сақталмаған жағдайда, әсіресе қоғамдық тамақтану орындарында маңызды рөл атқарады.

Эпидемиологиялық ерекшеліктеріне маусымдылық (жаз-күз мезгілдерінде сырқаттанушылықтың артуы), жоғары жұқпалылық және топтық аурушандықтың жиі тіркелуі жатады. Ішек инфекцияларының таралуына әлеуметтік факторлар — тұрғын үй жағдайы, ауыз судың сапасы, канализация жүйесінің күйі және халықтың гигиеналық мәдениеті айтарлықтай әсер етеді.

Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде ішек инфекцияларының алдын алу басым бағыттардың бірі болып табылады. Алдын алу шаралары ауыз судың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, тағам өнімдерінің санитариялық бақылауына, қоғамдық тамақтану объектілеріндегі санитариялық-гигиеналық талаптардың сақталуына және балалар мен медициналық мекемелерде инфекцияның таралуын шектеуге бағытталған.

Санитариялық-ағарту жұмыстары ішек инфекцияларының алдын алуда маңызды рөл атқарады. Халық арасында жеке гигиена ережелерін сақтау, тағамды дұрыс өңдеу және сақтау, таза ауыз суды пайдалану дағдыларын қалыптастыру аурушандықтың төмендеуіне ықпал етеді. Кейбір ішек инфекциялары үшін арнайы профилактика (вакцинация) қолданылуы мүмкін.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау ішек инфекциялары бойынша аурушандықты тіркеуді, індеттік ошақтарды анықтауды, берілу факторларын талдауды және алдын алу шараларының тиімділігін бағалауды қамтиды. Қадағалау деректері негізінде профилактикалық және эпидемияға қарсы іс-шаралар жоспарланып, іске асырылады.

Осылайша, ішек инфекциялары қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде маңызды орын алады және оларды бақылау кешенді, жүйелі және көпсалалы тәсілді талап етеді. Тиімді профилактика

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 6 беті

мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

4. Көрнекі материалдар

Фекальды-оральды берілу механизмі сызбалары, аурушандық көрсеткіштері, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Ішек инфекцияларының қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы неде?
2. Ішек инфекцияларының негізгі берілу механизмдері мен жолдарын атаңыз.
3. Ішек инфекцияларының алдын алуда санитариялық-гигиеналық шаралардың рөлі.
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың маңызы.

QNTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 7 беті

Дәріс № 3

1. Тақырып

Ауа-тамшылы инфекциялар: тұмау, COVID-19, қызылша (эпидемиологиясы, алдын алу және қоғамдық денсаулық сақтау шаралары)

2. Мақсаты

Білім алушыларда ауа-тамшылы жолмен таралатын инфекциялық аурулар туралы, олардың эпидемиологиялық ерекшеліктері, халық денсаулығына әсері, сондай-ақ алдын алу мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау шаралары жөнінде жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Ауа-тамшылы инфекциялар жұқпалы аурулардың ең кең таралған және эпидемиологиялық тұрғыдан аса маңызды топтарының бірі болып табылады. Бұл инфекциялар жоғары жұқпалылығымен, қысқа инкубациялық кезеңімен және қысқа уақыт ішінде халық арасында жаппай таралу қабілетімен ерекшеленеді. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде ауа-тамшылы инфекциялар эпидемиялар мен пандемиялардың негізгі себебі ретінде қарастырылады.

Тұмау жыл сайын маусымдық эпидемиялар тудыратын жедел респираторлық вирустық инфекция болып табылады. Қоғамдық денсаулық сақтау үшін тұмаудың маңызы оның жоғары аурушандық деңгейімен, асқынулардың даму қаупімен және уақытша еңбекке жарамсыздықтың өсуімен байланысты. Әсіресе балалар, қарт адамдар, жүкті әйелдер және созылмалы аурулары бар тұлғалар тәуекел топтарына жатады.

COVID-19 пандемиясы ауа-тамшылы инфекциялардың жаһандық қауіп төндіру қабілетін айқын көрсетті. Бұл инфекция қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің эпидемияға дайындық деңгейін, эпидемиологиялық қадағалаудың, зертханалық диагностиканың және басқарушылық шешімдердің маңызын ашып көрсетті. COVID-19 тәжірибесі халықпен тиімді коммуникацияның және профилактикалық шараларды сақтаудың шешуші рөлін дәлелдеді.

Қызылша — аса жоғары жұқпалылығы бар вирустық инфекция және вакцинация деңгейінің көрсеткіші болып табылады. Ұжымдық иммунитеттің төмендеуі қызылшаның қайта өршуіне алып келеді. Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан қызылшаның таралуы иммундау бағдарламаларының тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Ауа-тамшылы инфекциялардың негізгі берілу механизмі — аэрозольды. Инфекция қоздырғыштары жөтелу, түшкіру, сөйлеу кезінде ауа арқылы таралады. Тығыз орналасқан ұжымдарда, жабық және желдетілуі жеткіліксіз ғимараттарда инфекцияның таралу қаупі жоғарылайды. Сондықтан мектептер, балабақшалар, медициналық ұйымдар эпидемиологиялық тұрғыдан маңызды объектілер болып саналады.

Ауа-тамшылы инфекциялардың алдын алу арнайы және арнайы емес шараларды қамтиды. Арнайы профилактика вакцинация арқылы жүзеге асырылады және жеке әрі ұжымдық иммунитет қалыптастыруға бағытталған. Арнайы емес профилактикаға науқастарды оқшаулау, маска режимін сақтау, желдету, қол гигиенасы және санитариялық-ағарту жұмыстары жатады. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау аурушандықты тіркеуді, эпидемиялық жағдайды талдауды, қоздырғыштардың айналымын бақылауды және профилактикалық шаралардың тиімділігін бағалауды қамтиды. Қадағалау нәтижелері басқарушылық шешімдер қабылдауға және эпидемияға қарсы іс-шараларды жоспарлауға негіз болады.

Осылайша, ауа-тамшылы инфекциялар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде ерекше орын алады. Оларды бақылау мен алдын алу кешенді тәсілді, халықтың белсенді қатысуын және тиімді эпидемиологиялық қадағалауды талап етеді.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 8 беті

4. Көрнекі материалдар

Аэрозольды берілу механизмі сызбалары, эпидемиялық қисықтар, вакцинация қамтылу көрсеткіштері, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Ауа-тамшылы инфекциялардың қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы неде?
2. Тұмау, COVID-19 және қызылшаның эпидемиологиялық ерекшеліктері.
3. Вакцинацияның ауа-тамшылы инфекциялардың алдын алудағы рөлі.
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың маңызы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 9 беті

Дәріс № 4

1. Тақырып

Вакцинация. Қазақстан Республикасының профилактикалық егулердің ұлттық күнтізбесі

2. Мақсаты

Білім алушыларда вакцинацияның жұқпалы аурулардың алдын алудағы рөлі, иммунопрофилактиканың қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, сондай-ақ Қазақстан Республикасындағы профилактикалық егулердің ұлттық күнтізбесінің құрылымы мен іске асырылуы туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Вакцинация жұқпалы аурулардың алдын алудың ең тиімді, ғылыми негізделген және экономикалық тұрғыдан тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде иммунопрофилактика халықтың сырқаттанушылығын, өлім-жітімді және мүгедектікті төмендетуге, сондай-ақ эпидемиялар мен пандемиялардың алдын алуға бағытталған стратегиялық құрал ретінде қарастырылады.

Иммунологиялық тұрғыдан вакцинация жасанды белсенді иммунитет қалыптастыруға негізделген. Вакциналарды енгізу нәтижесінде ағзада нақты қоздырғышқа қарсы қорғаныш иммундық жауап дамиды және иммунологиялық жад қалыптасады. Бұл инфекциямен қайта кездескен жағдайда аурудың дамуын болдырмауға немесе оның жеңіл өтуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының профилактикалық егулердің ұлттық күнтізбесі — жұқпалы ауруларға қарсы вакцинацияны ұйымдастырудың негізгі нормативтік құжаты болып табылады. Ол эпидемиологиялық жағдайды, Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының ұсынымдарын және ұлттық денсаулық сақтау жүйесінің мүмкіндіктерін ескере отырып қалыптастырылады. Ұлттық күнтізбе халықтың әртүрлі жас топтары үшін егулердің түрін, мерзімін және енгізу жиілігін айқындайды.

Ұлттық күнтізбеге туберкулезге, вирусты В гепатитіне, полиомиелитке, дифтерияға, көкжөтелге, сіреспеге, қызылшаға, қызамыққа, эпидемиялық паротитке және басқа да әлеуметтік маңызы бар инфекцияларға қарсы вакцинация кіреді. Бұл егулер халық арасында ұжымдық иммунитет қалыптастыруға және басқарылатын инфекциялардың таралуын болдырмауға бағытталған.

Қоғамдық денсаулық сақтау үшін вакцинациямен қамтылу деңгейі аса маңызды көрсеткіш болып табылады. Қамтылу деңгейінің төмендеуі ұжымдық иммунитеттің әлсіреуіне және бұрын басқарылған инфекциялардың қайта өршуіне әкелуі мүмкін. Сондықтан вакцинацияны ұйымдастыру, жоспарлау және бақылау денсаулық сақтау жүйесінің басым міндеттерінің бірі болып саналады.

Иммунопрофилактиканы тиімді жүзеге асыру үшін вакциналардың сапасын қамтамасыз ету, «суық тізбек» талаптарын сақтау, медициналық персоналды даярлау және есепке алу құжаттамасын дұрыс жүргізу маңызды. Бұл талаптардың сақталмауы вакцинация тиімділігінің төмендеуіне және халықтың сенімінің азаюына себеп болуы мүмкін.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау вакцинациямен қамтылуды бақылауды, егуден кейінгі жағымсыз реакциялар мен асқынуларды тіркеуді және басқарылатын инфекциялар бойынша аурушандықты талдауды қамтиды. Қадағалау деректері негізінде ұлттық күнтізбе жетілдіріледі және профилактикалық шаралардың тиімділігі бағаланады.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 10 беті

Қазіргі таңда вакцинацияға сенімді қалыптастыру қоғамдық денсаулық сақтаудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Санитариялық-ағарту жұмыстары, дәлелді ақпарат беру және жалған мәліметтерге қарсы әрекет ету халықтың вакцинацияға бейімділігін арттыруға ықпал етеді.

Осылайша, вакцинация және ұлттық егу күнтізбесі жұқпалы аурулардың алдын алудың негізі болып табылады және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

4. Көрнекі материалдар

Қазақстан Республикасының профилактикалық егулер күнтізбесі, ұжымдық иммунитет сызбалары, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Вакцинацияның қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы неде?
2. Ұжымдық иммунитет дегеніміз не?
3. Қазақстан Республикасының ұлттық егу күнтізбесінің құрылымы.
4. Иммунопрофилактикадағы санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың рөлі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 11 беті

Дәріс № 5

1. Тақырып

Трансмиссивті инфекциялар: эпидемиологиясы, қауіп факторлары және алдын алу

2. Мақсаты

Білім алушыларда трансмиссивті инфекциялардың қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, олардың эпидемиологиялық ерекшеліктері, қоздырғыштардың берілуіндегі тасымалдаушылардың рөлі, сондай-ақ алдын алу мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау шаралары туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Трансмиссивті инфекциялар — қоздырғыштары адамға қан сорғыш буынаяқтылар арқылы берілетін жұқпалы аурулар тобы. Оларға масалар, кенелер, биттер, бүргелер және басқа да тасымалдаушылар арқылы таралатын инфекциялар жатады. Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан трансмиссивті инфекциялар табиғи-климаттық факторлармен, экологиялық жағдаймен және адамның шаруашылық қызметімен тығыз байланысты болуына байланысты ерекше маңызға ие.

Трансмиссивті инфекциялардың таралуы көбіне белгілі бір аумақтарда табиғи ошақтардың қалыптасуымен сипатталады. Бұл ошақтарда қоздырғыштар жабайы жануарлар мен тасымалдаушылар арасында үздіксіз айналымда болады, ал адам инфекциялық процеске кездейсоқ биологиялық иесі ретінде тартылады. Осы ерекшелік трансмиссивті инфекциялардың ошақтық және маусымдық сипатын айқындайды.

Эпидемиологиялық тұрғыдан трансмиссивті инфекциялар жыл мезгілдеріне тәуелділігімен сипатталады, себебі тасымалдаушылардың белсенділігі көбіне жылы кезеңдерде артады. Климаттың өзгеруі, урбанизация, орманды аймақтарды игеру және халықтың миграциясы трансмиссивті инфекциялардың географиялық таралу аймағының кеңеюіне ықпал етеді. Бұл факторлар қоғамдық денсаулық сақтау үшін қосымша тәуекелдер тудырады.

Трансмиссивті инфекцияларға безгек, кенелік энцефалит, Лайм ауруы, лейшманиоз, оба және басқа да инфекциялар жатады. Бұл аурулардың көпшілігі ауыр клиникалық ағымымен, асқынулардың даму қаупімен және кей жағдайларда жоғары өлім-жітіммен сипатталады. Сондықтан оларды ерте анықтау және алдын алу қоғамдық денсаулық сақтаудың басым міндеттерінің бірі болып табылады.

Трансмиссивті инфекциялардың алдын алу кешенді тәсілді талап етеді және эпидемиялық процестің барлық буындарына бағытталады. Негізгі назар тасымалдаушылармен күресуге аударылады, оған дезинсекциялық және дератизациялық шаралар, аумақтарды абаттандыру, тұрмыстық жағдайларды жақсарту кіреді. Бұл шаралар тасымалдаушылардың санын азайтуға және олардың адаммен байланысын шектеуге бағытталған.

Халықты жеке қорғану құралдарын қолдануға үйрету трансмиссивті инфекциялардың алдын алуда маңызды рөл атқарады. Қорғаныш киімін кию, репелленттерді пайдалану және табиғи ошақтарда қауіпсіз мінез-құлық қағидаларын сақтау инфекция жұқтыру қаупін төмендетеді. Кейбір трансмиссивті инфекциялар үшін арнайы профилактика, соның ішінде вакцинация немесе химиопрофилактика қолданылуы мүмкін.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау трансмиссивті инфекциялар бойынша аурушандықты тіркеуді, табиғи ошақтарды бақылауды, тасымалдаушылардың саны мен жұқпалылығын бағалауды және профилактикалық шаралардың тиімділігін талдауды қамтиды. Қадағалау нәтижелері өңірлік профилактикалық бағдарламаларды әзірлеуге және басқарушылық шешімдер қабылдауға негіз болады.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 12 беті

Осылайша, трансмиссивті инфекциялар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде күрделі және көп факторлы мәселе болып табылады. Оларды тиімді бақылау үшін эпидемиологиялық талдау, экологиялық мониторинг және халықтың белсенді қатысуы қажет.

4. Көрнекі материалдар

Трансмиссивті берілу механизмінің сызбалары, эндемиялық аймақтар карталары, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Трансмиссивті инфекциялар дегеніміз не?
2. Тасымалдаушылардың эпидемиологиядағы рөлі қандай?
3. Трансмиссивті инфекциялардың алдын алудың негізгі бағыттар
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың маңызы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 13 беті

Дәріс № 6

1. Тақырып

Зоонозды инфекциялар: инфекция көздері, берілу жолдары және алдын алу

2. Мақсаты

Білім алушыларда зоонозды инфекциялардың қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, жануарлардың эпидемиялық процестегі рөлі, инфекцияның адамға берілу жолдары, сондай-ақ алдын алу мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау қағидаттары туралы кешенді түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Зоонозды инфекциялар — адам мен жануарларға ортақ жұқпалы аурулар тобы болып табылады және олар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде ерекше орын алады. Бұл инфекциялардың маңыздылығы олардың кең таралуымен, табиғи ошақтардың болуымен, қоздырғыштардың ұзақ уақыт бойы жануарлар арасында сақталу қабілетімен және адам денсаулығына елеулі қауіп төндіруімен байланысты.

Зоонозды инфекциялардың негізгі инфекция көздері — үй және жабайы жануарлар. Көп жағдайда жануарлар аурудың клиникалық белгілерінсіз қоздырғышты ұзақ уақыт бойы тасымалдай алады. Адам эпидемиялық процесте, әдетте, кездейсоқ биологиялық иесі болып табылады және инфекцияның табиғи айналымында жетекші рөл атқармайды. Бұл ерекшелік зоонозды инфекциялардың табиғи-ошақтық сипатын айқындайды.

Зоонозды инфекциялардың берілу жолдары алуан түрлі және олар контактты, алиментарлық, аэрогенді және трансмиссивті механизмдер арқылы жүзеге асады. Адамға жұғу ауру жануарлармен немесе олардың бөлінділерімен тікелей байланыс кезінде, сондай-ақ жұқтырылған тағам өнімдерін (шала піскен ет, қайнатылмаған сүт) тұтыну арқылы болуы мүмкін. Қоғамдық денсаулық сақтау үшін тағамдық жолдың маңызы ерекше, себебі ол жаппай аурушандықтың пайда болуына әкелуі ықтимал.

Эпидемиологиялық тұрғыдан зоонозды инфекциялар көбіне белгілі бір аумақтармен, табиғи-климаттық жағдайлармен және халықтың шаруашылық қызметімен байланысты. Ауыл шаруашылығы саласында жұмыс істейтін адамдар, мал шаруашылығы қызметкерлері, ветеринарлар және эндемиялық аймақтарда тұратын тұрғындар тәуекел топтарына жатады. Бұл жағдай профилактикалық шараларды мақсатты түрде жоспарлауды талап етеді.

Зоонозды инфекциялардың алдын алу қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде кешенді және көпсалалы тәсілді қажет етеді. Алдын алудың негізгі бағыттарына ветеринариялық-санитариялық бақылау, жануарлар арасындағы ауруларды дер кезінде анықтау және жою, тағам өнімдерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және санитариялық нормалардың сақталуын бақылау жатады. Бұл шаралар медициналық және ветеринариялық қызметтердің тығыз өзара іс-қимылын талап етеді.

Халық арасында санитариялық-ағарту жұмыстарын жүргізу зоонозды инфекциялардың алдын алуда маңызды рөл атқарады. Жануарлармен қауіпсіз байланыс ережелерін сақтау, тағам өнімдерін дұрыс өңдеу және жеке гигиена қағидаларын ұстану инфекция жұқтыру қаупін төмендетеді. Кейбір зоонозды инфекциялар үшін арнайы профилактика, соның ішінде жануарлар мен адамдарды вакцинациялау қолданылады.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау зоонозды инфекциялар бойынша аурушандықты тіркеуді, эпизоотиялық жағдайды бақылауды, инфекция ошақтарын анықтауды және қауіп факторларын талдауды қамтиды. Қадағалау деректері профилактикалық бағдарламаларды

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 14 беті

әзірлеуге, аумақтарды эпидемиологиялық қауіптілік деңгейі бойынша жіктеуге және басқарушылық шешімдер қабылдауға негіз болады.

Осылайша, зоонозды инфекциялар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде күрделі және маңызды мәселе болып табылады. Оларды тиімді бақылау медициналық, ветеринариялық және санитариялық-эпидемиологиялық қызметтердің үйлесімді жұмысы арқылы ғана мүмкін болады.

4. Көрнекі материалдар

Зоонозды инфекциялардағы эпидемиялық процестің сызбалары, берілу жолдарының кестелері, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Зоонозды инфекциялар дегеніміз не және олардың қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы қандай?
2. Зоонозды инфекциялардың негізгі инфекция көздері мен берілу жолдарын атаңыз.
3. Зоонозды инфекциялардың алдын алуда ветеринариялық қызметтің рөлі.
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың маңызы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 15 беті

Дәріс № 7

1. Тақырып

Вирусты гепатиттер және АИТВ-инфекция: эпидемиологиясы, скрининг, алдын алу және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау

2. Мақсаты

Білім алушыларда вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекцияның қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, олардың эпидемиологиялық ерекшеліктері, берілу жолдары, сондай-ақ алдын алу, скрининг және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау қағидаттары туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекция қоғамдық денсаулық сақтау үшін аса өзекті әлеуметтік-маңызды жұқпалы аурулар тобына жатады. Бұл инфекциялар ұзақ уақыт бойы симптомсыз өтуімен, созылмалы ағымға бейімділігімен және ауыр асқынулардың даму қаупімен сипатталады. Олардың кең таралуы денсаулық сақтау жүйесіне елеулі экономикалық және әлеуметтік жүктеме түсіреді.

Вирусты гепатиттер ішінде В, С және D гепатиттері эпидемиологиялық тұрғыдан ерекше маңызға ие. Бұл инфекциялар негізінен парентералды жолмен, сондай-ақ жыныстық қатынас және вертикалды жолмен (анадан балаға) беріледі. АИТВ-инфекция да осы берілу механизмдерімен сипатталады, бұл олар үшін ортақ қауіп факторларының болуын айқындайды. Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекцияның басты ерекшелігі — инфекция жұқтырған адамдардың едәуір бөлігінің өз жағдайынан бейхабар болуы. Бұл жасырын таралуға, инфекция көздерінің ұзақ уақыт сақталуына және аурушандықтың шынайы деңгейін бағалаудың қиындауына әкеледі. Сондықтан белсенді анықтау және скрининг бағдарламалары ерекше маңызға ие.

Вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекцияның эпидемиологиясында тәуекел топтары маңызды рөл атқарады. Оларға инъекциялық есірткі қолданатын адамдар, медициналық қызметкерлер, донорлық қан алушылар, жүкті әйелдер және қауіпсіз емес жыныстық мінез-құлыққа бейім тұлғалар жатады. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде профилактикалық шаралар осы топтарға бағытталған болуы тиіс.

Алдын алу шаралары арнайы және арнайы емес профилактиканы қамтиды. Вирусты В гепатитіне қарсы вакцинация Қазақстан Республикасының ұлттық профилактикалық егулер күнтізбесіне енгізілген және инфекцияның таралуын шектеуде маңызды рөл атқарады. АИТВ-инфекция мен С гепатитіне қарсы вакцина болмағандықтан, арнайы емес профилактика — қауіпсіз мінез-құлықты қалыптастыру, медициналық манипуляциялардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету және стерильді құралдарды пайдалану — басты мәнге ие.

Скрининг вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекцияның алдын алуда және ерте анықтауда негізгі құрал болып табылады. Донорларды, жүкті әйелдерді, медициналық персоналды және басқа да тәуекел топтарын жоспарлы тексеру инфекцияны ерте кезеңде анықтауға, дер кезінде емдеуді бастауға және инфекцияның әрі қарай таралуын болдырмауға мүмкіндік береді.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау аурушандықты тіркеуді, эпидемиологиялық талдауды, берілу жолдарын зерттеуді және профилактикалық шаралардың тиімділігін бағалауды қамтиды. Қадағалау деректері ұлттық бағдарламаларды әзірлеуге, ресурстарды жоспарлауға және қоғамдық денсаулық сақтау саласында басқарушылық шешімдер қабылдауға негіз болады.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 16 беті

Қоғамдық денсаулық сақтау үшін әлеуметтік аспектілер де маңызды. АИТВ-инфекция және вирусты гепатиттермен байланысты стигматизация мен кемсітушілік медициналық көмектің қолжетімділігін төмендетуі мүмкін. Сондықтан санитариялық-ағарту жұмыстары, ақпараттандыру және пациенттердің құқықтарын қорғау профилактиканың ажырамас бөлігі болып табылады.

Осылайша, вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекция қоғамдық денсаулық сақтау жүйесі үшін ұзақ мерзімді қауіп болып табылады. Тиімді алдын алу, скрининг және жүйелі санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау ғана олардың таралуын шектеуге және халық денсаулығын қорғауға мүмкіндік береді.

4. Көрнекі материалдар

Берілу жолдарының сызбалары, скрининг алгоритмдері, эпидемиологиялық көрсеткіштер, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Вирусты гепатиттер мен АИТВ-инфекцияның қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы неде?
2. Бұл инфекциялардың негізгі берілу жолдары қандай?
3. Скринингтің алдын алудағы және ерте анықтаудағы рөлі.
4. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың маңызы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 17 беті

Дәріс № 8

1. Тақырып

Ауруханаішілік инфекциялар және антибиотикке төзімділік: эпидемиологиясы, алдын алу және инфекциялық бақылау

2. Мақсаты

Білім алушыларда ауруханаішілік инфекциялардың қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіндегі маңызы, олардың эпидемиологиялық ерекшеліктері, даму қауіп факторлары, сондай-ақ инфекциялық бақылау мен антибиотикке төзімділіктің алдын алу қағидаттары туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Ауруханаішілік инфекциялар — медициналық көмек көрсету барысында пациенттерде немесе медициналық қызметкерлерде дамитын жұқпалы аурулар. Бұл инфекциялар ауруханаға жатқызу кезінде болмаған немесе инкубациялық кезеңде анықталмаған жағдайларда пайда болады. Қоғамдық денсаулық сақтау үшін ауруханаішілік инфекциялар медициналық көмектің қауіпсіздігі мен сапасының маңызды көрсеткіші болып табылады.

Ауруханаішілік инфекциялардың таралуы медициналық ұйымдарда инвазивті процедуралардың кеңінен қолданылуымен, пациенттердің иммундық жағдайының әлсіреуімен және көп жағдайда антибиотиктерді бақылаусыз қолданумен байланысты. Ерекше қауіп топтарына реанимация және қарқынды терапия бөлімшелеріндегі науқастар, хирургиялық пациенттер, жаңа туған нәрестелер және созылмалы аурулары бар адамдар жатады.

Бұл инфекциялардың қоздырғыштары көбіне шартты-патогенді микроорганизмдер болып табылады және олар қоршаған орта факторларына, дезинфекциялық құралдарға және антибиотиктерге жоғары төзімділігімен ерекшеленеді. Антибиотикке төзімді микроорганизмдердің таралуы қазіргі таңда жаһандық қоғамдық денсаулық сақтау үшін ең үлкен қауіптердің бірі ретінде қарастырылады.

Антибиотикке төзімділік — микроорганизмдердің антимикробтық препараттардың әсеріне сезімталдығын жоғалту қабілеті. Оның негізгі себептеріне антибиотиктерді негізсіз тағайындау, өзін-өзі емдеу, емдеу курсының толық сақталмауы және ауыл шаруашылығында антибиотиктерді бақылаусыз қолдану жатады. Бұл құбылыс емдеудің тиімділігін төмендетіп, асқынулар мен өлім-жітім қаупін арттырады.

Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде Ауруханаішілік инфекциялардың алдын алу инфекциялық бақылау жүйесін тиімді ұйымдастыруға негізделеді. Инфекциялық бақылаудың негізгі компоненттеріне қол гигиенасын сақтау, стерилизация мен дезинфекцияны дұрыс жүргізу, медициналық құралдардың қауіпсіз пайдаланылуы, пациенттер ағынын дұрыс ұйымдастыру және медициналық персоналды тұрақты оқыту жатады.

Антибиотикке төзімділіктің алдын алуда антимикробтық препараттарды ұтымды пайдалану бағдарламалары маңызды рөл атқарады. Бұл бағдарламалар антибиотиктерді тағайындау қағидаттарын жетілдіруге, клиникалық хаттамаларды сақтауға және микроорганизмдердің төзімділік деңгейін тұрақты бақылауға бағытталған.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау Ауруханаішілік инфекциялар бойынша аурушандықты тіркеуді, инфекциялық ошақтарды анықтауды, антибиотикке төзімділік көрсеткіштерін мониторингтеуді және алдын алу шараларының тиімділігін бағалауды қамтиды. Қадағалау нәтижелері медициналық ұйымдарда басқарушылық шешімдер қабылдауға және инфекциялық қауіптерді төмендетуге мүмкіндік береді.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 18 беті

Осылайша, ауруханаішілік инфекциялар мен антибиотикке төзімділік қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде кешенді және өзекті мәселе болып табылады. Оларды бақылау үшін жүйелі инфекциялық бақылау, эпидемиологиялық қадағалау және медициналық персонал мен халықтың жауапкершілігін арттыру қажет.

4. Көрнекі материалдар

Инфекциялық бақылау сызбалары, қол гигиенасы алгоритмдері, антибиотикке төзімділік бойынша деректер, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Ауруханаішілік инфекциялар дегеніміз не және олардың қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы қандай?
2. Ауруханаішілік инфекциялардың негізгі қауіп факторлары.
3. Антибиотикке төзімділіктің пайда болу себептері мен салдары.
4. Инфекциялық бақылау мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың рөлі.

ONTÜSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 19 беті

Дәріс № 9

1. Тақырып

Жұқпалы ауруларды скринингтеу және қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау

2. Мақсаты

Білім алушыларда жұқпалы ауруларды скринингтеу мен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың мәні, мақсаттары мен міндеттері, оларды ұйымдастыру қағидаттары және қоғамдық денсаулық сақтаудағы рөлі туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Скрининг және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің негізгі құралдары болып табылады және жұқпалы аурулардың алдын алуға, ерте анықтауға және олардың таралуын шектеуге бағытталған. Клиникалық медицинада диагностика көбіне медициналық көмекке жүгінген науқастармен шектелсе, қоғамдық денсаулық сақтауда скрининг пен қадағалау халықтың кең контингентін қамтиды.

Скрининг — клиникалық белгілері жоқ немесе әлсіз көрінетін адамдар арасында жұқпалы ауруларды белсенді түрде анықтауға бағытталған ұйымдастырылған шаралар жүйесі. Скринингтің негізгі мақсаты — ауруды ерте кезеңде анықтап, дер кезінде профилактикалық және емдік іс-шараларды бастау арқылы аурушандықты, асқынуларды және өлім-жітімді төмендету. Қоғамдық денсаулық сақтау үшін скрининг әлеуметтік-маңызы бар және эпидемиологиялық тұрғыдан қауіпті инфекциялар бойынша ерекше маңызға ие.

Жұқпалы ауруларды скринингтеу белгілі бір критерийлерге негізделіп жүргізіледі. Оларға аурудың халық арасында кең таралуы, жасырын ағымының болуы, сенімді және қолжетімді диагностикалық әдістердің болуы, тиімді емдеу немесе профилактика мүмкіндігі жатады. Скрининг бағдарламаларының тиімділігі қамтылу деңгейімен, ерте анықталған жағдайлардың үлесімен және аурушандық көрсеткіштеріне әсерімен бағаланады.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау — жұқпалы аурулар бойынша деректерді үздіксіз жинау, талдау, бағалау және тарату жүйесі. Ол эпидемиологиялық жағдайды бақылауға, қауіпті факторларды анықтауға және эпидемияға қарсы іс-шараларды уақтылы ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Қадағалау қоғамдық денсаулық сақтау саласында стратегиялық шешімдер қабылдаудың ғылыми негізі болып табылады.

Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау жүйесі медициналық ұйымдарда жұқпалы ауруларды міндетті тіркеуді, зертханалық растауды, эпидемиологиялық тексерулер жүргізуді және ауру ошақтарында эпидемияға қарсы шараларды ұйымдастыруды қамтиды. Бұл жүйенің тиімді жұмысы эпидемиялық процесті ерте кезеңде анықтауға және оның таралуын болдырмауға мүмкіндік береді.

Қоғамдық денсаулық сақтау тұрғысынан скрининг пен санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың интеграциясы ерекше маңызды. Бұл тәсіл аурушандықтың нақты деңгейін бағалауға, қауіп топтарын анықтауға және профилактикалық бағдарламаларды мақсатты түрде жоспарлауға жағдай жасайды. Ақпараттық жүйелерді қолдану қадағалау деректерінің сапасын арттырады және басқарушылық шешімдердің жеделдігін қамтамасыз етеді.

Скрининг пен қадағалау нәтижелері ұлттық және өңірлік профилактикалық бағдарламаларды әзірлеуге, ресурстарды бөлуге және қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы басымдықтарды айқындауға негіз болады. Олардың тиімділігі халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығын қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

ONTÜSTİK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 20 беті

Осылайша, жұқпалы ауруларды скринингтеу және санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Олар жұқпалы аурулардың алдын алуға, эпидемиялардың пайда болуын болдырмауға және халық денсаулығын қорғауға бағытталған.

4. Көрнекі материалдар

Скрининг алгоритмдері, санитариялық-эпидемиологиялық қадағалау сызбалары, статистикалық көрсеткіштер, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Скрининг дегеніміз не және оның қоғамдық денсаулық сақтаудағы маңызы қандай?
2. Скрининг жүргізудің негізгі критерийлері.
3. Санитариялық-эпидемиологиялық қадағалаудың мақсаттары мен міндеттері.
4. Скрининг пен қадағалаудың интеграциясының артықшылықтары.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 21 беті

Дәріс № 10

1. Тақырып

Эпидемиялар мен пандемиялар: тәжірибе және қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіне арналған сабақтар

2. Мақсаты

Білім алушыларда эпидемиялар мен пандемиялардың қоғамдық денсаулық сақтауға әсері, олардың әлеуметтік-экономикалық салдары, сондай-ақ инфекциялық қауіптерге дайындық пен әрекет ету стратегиялары туралы жүйелі түсінік қалыптастыру.

3. Дәріс тезистері

Эпидемиялар мен пандемиялар адамзат тарихында қоғамдық дамудың барлық салаларына елеулі ықпал еткен жаһандық құбылыстар болып табылады. Жұқпалы аурулардың жаппай таралуы халықтың өлім-жітім деңгейінің өсуіне, әлеуметтік тұрақсыздыққа және экономикалық шығындардың артуына алып келген. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің қалыптасуы мен дамуы эпидемияларға қарсы күрес тәжірибесімен тығыз байланысты.

Эпидемия белгілі бір аумақта, белгілі бір уақыт аралығында аурушандықтың әдеттегі деңгейден айтарлықтай жоғарылауымен сипатталады, ал пандемия бірнеше мемлекеттер мен құрлықтарды қамтитын жаһандық таралумен ерекшеленеді. Бұл құбылыстардың дамуына қоздырғыштың жоғары жұқпалылығы, халықтың иммунологиялық осалдығы, көші-қон процестері және денсаулық сақтау жүйесінің дайындық деңгейі әсер етеді.

Тарихи мысалдар, соның ішінде тырысқақ, оба, «испан тұмауы» пандемиясы, санитариялық шаралардың, эпидемиологиялық қадағалаудың және қоғамдық басқарудың маңызын айқын көрсетеді. Заманауи кезеңде COVID-19 пандемиясы қоғамдық денсаулық сақтау жүйелерінің күшті және әлсіз тұстарын анықтап, дайындық пен жедел әрекет етудің шешуші рөлін дәлелдеді.

COVID-19 пандемиясы эпидемиологиялық қадағалау, зертханалық диагностика, ақпараттық жүйелер және халықпен коммуникацияның маңызын көрсетті. Фармакологиялық емес профилактикалық шаралар — әлеуметтік қашықтық, жеке қорғаныш құралдарын пайдалану, карантиндік шектеулер — инфекцияның таралуын тежеуде маңызды рөл атқарды. Сонымен қатар, вакцинация пандемиядан шығудың негізгі стратегияларының бірі ретінде танылды.

Эпидемиялар мен пандемиялардың әлеуметтік-экономикалық салдары кең ауқымды болып табылады. Олар денсаулық сақтау жүйесіне түсетін жүктеменің артуына, медициналық кадрлардың тапшылығына, білім беру және еңбек процестерінің өзгеруіне әкеледі. Қоғамдық денсаулық сақтау үшін осал топтарды қорғау, медициналық көмектің қолжетімділігін қамтамасыз ету және ресурстарды әділ бөлу ерекше маңызды.

Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінде эпидемиялық қауіптерге дайындық алдын ала жоспарлауды талап етеді. Бұл эпидемиологиялық қадағалауды күшейтуді, зертханалық әлеуетті дамытуды, кадрларды даярлауды, медициналық құралдар мен дәрілік заттардың резервін қалыптастыруды қамтиды. Ұлттық дайындық жоспарлары эпидемиялық жағдайларға жедел әрі үйлесімді әрекет етуге мүмкіндік береді.

Халықаралық ынтымақтастық эпидемиялар мен пандемияларға қарсы күресте шешуші рөл атқарады, өйткені жұқпалы аурулар мемлекеттік шекараларды мойындамайды. Ақпарат алмасу, бірлескен зерттеулер және халықаралық ұйымдардың ұсынымдары қоғамдық денсаулық сақтау жүйелерінің тиімділігін арттырады.

Осылайша, эпидемиялар мен пандемиялар қоғамдық денсаулық сақтау жүйесі үшін маңызды сабақтар береді. Тиімді эпидемиологиялық қадағалау, алдын алу шаралары, басқарушылық

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 22 беті

шешімдер және халықтың сенімі инфекциялық қауіптерге қарсы тұрақтылықты қамтамасыз етудің негізгі факторлары болып табылады.

4. Көрнекі материалдар

Тарихи эпидемиялық қисықтар, пандемияға әрекет ету сызбалары, презентация.

5. Әдебиеттер

1-қосымшаны қараңыз.

6. Бақылау сұрақтары

1. Эпидемия мен пандемияның айырмашылығы неде?
2. Эпидемиялар мен пандемиялардың дамуына әсер ететін негізгі факторлар.
3. COVID-19 пандемиясынан алынған негізгі сабақтар.
4. Қоғамдық денсаулық сақтау жүйесінің эпидемиялық қауіптерге дайындығының маңызы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы		49/11
Дәріс кешені		25 беттің 23 беті

Қосымша №1

Әдебиеттер

Негізгі:

1. Абуова, Г. Н. Жұқпалы аурулар бойынша дәрістер жинағы: оқу құралы / Г. Н. Абуова. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 245 б.
2. Абуова, Г. Н. Жұқпалы аурулар бойынша дәрістер жинағы : оқу құралы / Г. Н. Абуова. - Шымкент : ОҚМФА, 2016. - 245 бет с.
3. Мәсімқанова, Т. М. Жұқпалы аурулар : оқу құралы / Т. М. Мәсімқанова. - Алматы : Эверо, 2013. - 204 бет. с.
4. Исаханов, А. Х. Жұқпалы аурулар : оқу құралы / А. Х. Исаханов, З. Б. Джурабекова, С. Б. Ешмағанбетова. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013.
5. Дүйсенова, А. Қ. Жұқпалы аурулар : оқу құралы / А. Қ. Дүйсенова ; - Алматы : Эверо, 2014. - 424 бет. с.
6. Алшинбаева, Г. У. Инфекционные болезни с основами эпидемиологии : учебник / Г. У. Алшинбаева. - Астана : Ақнұр, 2014. - 364 с
7. Инфекциялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. Б. Н. Кошеров ; ред. басқ. Н. Д. Юшук. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2017. - 528 бет +эл. опт. диск (CD-ROM).
8. Harrison's Manual of Medicine / ed. Fauci Braunwald [et.al.]. - 17th ed. - New Delhi : Tata McGraw-Hill Edition, 2016. - 1244 p
9. Manthappa, M. Manipal Prep Manual of Medicine / M. Manthappa. - 2th ed. - New Delhi : CBS Publishers & Distributors Pvt Ltd , 2016. - 708 p
10. Hammer , Gary D. Pathophysiology of Disease: An Introduction to Clinical Medicine. - 7nd ed. - New York : Mg Graw Hill. Education, 2014. - 762 p.
11. Zammitt, N. Essentials of Kumar Clarks clinical medicine : textbook / N. Zammitt, A. O Brien. - 6th ed. - Philadelphia : Elsevier, 2018. - 889 p.
12. Norris, Tommie L. Porth's Pathophysiology: Concepts of Altered Health States : textbook / Tommie L. Norris. - 10 nd ed. - [S. l.] : Wolters Kluwer, 2019

Қосымша әдебиеттер

1. Пантелеев А. М. Туберкулез и ВИЧ-инфекция : научное издание / А. М. Пантелеев. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2022. - 352
2. Туберкулез и ВИЧ-инфекция у взрослых : руководство / В. Н. Зими́на [и др.]. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2020. - 256 с.
3. Инфекционные болезни : курс лекций / под ред. В. И. Лучшева, С. Н. Жарова. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2014. - 512 с.
4. Амиреев, С. А. Стандарты и алгоритмы мероприятий при инфекционных болезнях. Т 1: практическое рук. - Алматы : Эверо, 2014. - 596 с.
5. Амиреев, С. А. Стандарты и алгоритмы мероприятий при инфекционных болезнях. Т 2: практическое рук. - Алматы : Эверо, 2014. - 845 с.+78 с. : ил.
6. Басыбеков, С. Ж. Туберкулез и микобактериозы как зооантропонозы (эпизоотология, эпидемиология, диагностика и профилактика) : монография / С. Ж. Басыбеков. - 2-е стереотип. изд. - Алматы : New book, 2022. - 362 с.
7. Стандартные определения случаев и алгоритмы мероприятий при инфекционных болезнях. Т. 1: практическое рук. / С. А. Амиреев [и др.]. - 2-е изд. доп. ; М-во здравоохранения и

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы Дәріс кешені		49/11 25 беттің 24 беті

социального развития РК. КНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : BRAND BOOK, 2014. - 632с.+80с. ил.

8. Оптимизация инфекционного контроля и мер профилактики нозокомиальных инфекций : методические рек. / Н. Ирисимбетова [и др.] . - Алматы : [б. и.], 2013. - 22 с

9. Әміреев, С. Жұқпалы аурулар оқиғаларының стандартты анықтамалары және іс- шаралар алгоритмдері. Т. 1 : практикалық нұсқау / С. Әміреев [ж/б]. - 2 - бас. ,толықт. ;. - Алматы : BRAND BOOK, 2014.

10. Әміреев, С. Жұқпалы аурулардың стандартты анықтамалары және іс-шаралар алгоритмдері. Т. 1: практикалық нұсқау. - Алматы : Эверо, 2014.

11. Әміреев, С. Жұқпалы аурулардың стандартты анықтамалары және іс-шаралар алгоритмдері. Т. 2: практикалық нұсқау. - Алматы : Эверо, 2014.

12. Инфекциялық аурулар атласы : оқу құралы = Атлас инфекционных болезней : учеб. пособие / ред. баск. В. И. Лучшев [ж. б.] ; - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2014. - 472 бет.

13. Prasad, Rajendra Manual of tuberculosis : guide / Rajendra Prasad. - 1th ed. - New Delhi. London. Philadelphia. Panama : The Health Sciences Publisher, 2015. - 332 p.

14. Harrison's Manual of Medicine / Fauci Kasper [et.al.]. - 19th ed. - New Delhi : McGraw-Hill Edition, 2016. - 1210 p

Children and adults pathogens of acute respiratory viral infections. I , II part : teaching and learning guide / В.Т. Seitkhanova [et. al.]. - Almaty : ЭСПИ, 2024. -Перевод заглавия: Детские и взрослые возбудители острых респираторных вирусных инфекций.

Электронды оқулықтар

№ Атауы Сілтемесі

1 Инфекционные болезни с основами эпидемиологии.

Алшинбаева Г.У. , 2018 Aknurpress <https://aknurpress.kz/reader/web/1438>

2 Өтепбергенова Г.А., Тәңірбергенова А.Ж., Нурмашева А.А.

Жұқпалы аурулардағы негізгі синдромдар және симптомдар. - Оқу - әдістемелік құрал. – Алматы: «Эверо» - 2020. - 56 бет. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/477/

3 Дүйсенова А.Қ. Жұқпалы аурулар. Оқу құралы.Алматы: «Эверо» баспасы, 2020. – 424 бет.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/2926/

4 Мәсімқанова Т.М. Жұқпалы аурулар: Оқу құралы – Алматы: «Эверо», 2020. – 204 бет.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/651/

5 Г.Р. Бейсенова. Жұқпалы бақылау. Оқу-әдістемелік құрал /Құрастырған.-Алматы, «Эверо» баспасы, 64 б., 2020 ж https://www.elib.kz/ru/search/read_book/95/

6 Муковозова Л.А, Кулжанова Ш.А.Справочник по инфекционным болезням:

/Л.А.Муковозова, Ш.А. Кулжанова:- Алматы: Эверо, 2020, - 284 с.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/617

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Жұқпалы аурулар және дерматовенерология кафедрасы Дәріс кешені		49/11 25 беттің 25 беті

- 7 Л.А. Мукавцова, Ш.А. Құлжанова Жұқпалы аурулар бойынша анықтама. Алматы. ЖШС «Эверо».2020. 248б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/619/
- 8 Жұқпалы аурумен науқас баланың сырқатнамасын толтыру үлгісі. К.А. Умешева. – Алматы: - «ЭВЕРО» 2020. - 112 бет. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/470/
- 9 Дүйсенова А.Қ. Зоонозды инфекциялар. Оқу құралы. – Алматы: «Эверо»,2020 2-басылым. – 188 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/2927/
- 10 Лекции по общей эпидемиологии. Избранные лекции (учебно-методическое пособие) /д.м.н., профессор Сапарбеков М.К. – Алматы, ТОО «Эверо», 2020. –78 с. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/390/
- 11 Краснов, А. В. Инфекционные болезни. Часть 1 : учебное пособие / А. В. Краснов, О. И. Кулагина, Г. Д. Васильева. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2011. — 93 с <https://www.iprbookshop.ru/6049.html>
- 12 Краснов, А. В. Инфекционные болезни. Часть 2 : учебное пособие / А. В. Краснов, Ю. Л. Вечелковский, О. В. Ивойлова. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2011.- <https://www.iprbookshop.ru/6050.html>
- 13 Краснов, А. В. Учебное пособие для внеаудиторной самоподготовки студентов лечебного факультета по инфекционным болезням / А. В. Краснов, Г. Д. Васильева, О. В. Ивойлова. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2011.—96с. <https://www.iprbookshop.ru/6079.html>
- 14 Инфекционный эндокардит : методические рекомендации / О. Л. Барбараш, Е. Б. Бруси́на, С. А. Смако́тина, А. А. Марци́аш. — Кемерово : Кемеровская государственная медицинская академия, 2007. <https://www.iprbookshop.ru/6128.html>
- 15 Хватова, Н. В. Неотложные состояния при заболеваниях внутренних органов. Симптомы. Первая помощь. Профилактика инфекционных заболеваний : учебное пособие / Н. В. Хватова. — Москва : Прометей, 2012. — 92 с. : <https://www.iprbookshop.ru/18591.html>
- 16 Кошечкин, В. А. Туберкулез и ВИЧ-инфекция у взрослых : учебное пособие / В. А. Кошечкин, В. Н. Зими́на, В. И. Ши́рманов. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2014. — 316 с. <https://www.iprbookshop.ru/22223.html>